Anca Mihaela Sapovici

VERBUL *SINCHISI*: CÂTEVA CONSIDERAȚII

Scopul acestui articol a fost, inițial, acela de a semnala şi corecta eroarea pe care DLR o comite în etimologizarea verbului *sinchisi*. Se pare, însă, că intenția inițială a constituit doar un pretext pentru alcătuirea unei prezentări monografice a acestui cuvânt, a cărui existență în limba română numără deja mai bine de patru secole. Demersul acesta se încadrează, de altfel, într-un proiect personal aflat în curs de derulare, ce are drept scop alcătuirea unei lucrări care să inventarieze şi să clasifice împrumuturile lexicale de origine (neo)greacă din limba română.

Sinchisi, verb reflexiv folosit mai ales la forma negativă, are sensul de „a-i păsa cuiva de cineva sau de ceva, a lua în seamă ceva sau pe cineva; a nu rămâne indiferent; a se nelinişti, a se îngrijora”[1]. Verbul este unul dintre cuvintele intrate în limba română în epoca fanariotă, care au suferit o semnificativă mutație stilistico-semantică, făcând astăzi parte dintre cuvintele expresive. Multe cuvinte de origine neogreacă au dobândit, în timp, un sens diferit față de acela al etimonului şi, mai mult, mărci stilistice, ce le plasează, de multe ori, undeva la periferia vocabularului limbii române contemporane. Factorii care au contribuit la crearea acestei situații sunt de natură extralingvistică şi au legătură cu atitudinea defavorabilă a reprezentanților curentului naționalist față de moştenirea greco-turcească din perioada fanariotă, considerată de imaginarul colectiv drept reprobabilă[2].

În ceea ce priveşte etimonul verbului *sinchisi*, el a fost identificat de către Tiktin şi Galdi, în aoristul *σύγχυσα* al verbului *συγχύζω*. De aceea, este greu de înțeles explicația etimologică pe care o întâlnim în DLR şi care prezintă o dublă greşeală. Conform DLR, etimonul verbului *sinchisi* ar fi aoristul *συγχίξα* al verbului *συγχύδω*[3]. Nici indicativul prezent *συγχύδω*, nici aoristul *συγχίξα* nu există în limba greacă. DEX indică drept etimon indicativul prezent (transliterat) al verbului *sinhízo*.

În greaca contemporană, verbul *συγχύζω* tinde să treacă la conjugarea verbelor în *ίζω* (*συγχίζω*). Conform ΙΛΝΕ (1998), verbul ar proveni din substantivul *σύγχυσις*+*ίζω*, opinie susținută şi de Andriotis[4], în vreme ce Hatzidakis consideră verbul *συγχύζω/συγχίζω*o metaplasmă a verbului *συγχέω*, părere împărtăşită şi de Μπαμπινιώτης[5]. În opinia lui Browning, transformarea metaplasmatică a verbului *συγχέω* ar fi avut loc într-o epocă îndepărtată, coincizând cu primele secole ale

[1] DEX, s.v. *sinchisi*.
[2] V. Sapovici[1] şi Sapovici[2].
[3] DLR, s.v. *sinchisi*.
[4] Andriotis, s.v. *συγχύζω.*
[5] Μπαμπινιώτης, s.v. *συγχίζω.*

BDD-A26950 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:13 UTC)

Evului Mediu[6]. În ce priveşte sensul, *συγχύζω/συγχίζω* păstrează, după unele dicţionare, unul dintre înţelesurile pe care *συγχέω* îl avea în greaca veche, de „a nu distinge clar două sau mai multe lucruri, a le confunda”[7].

În spaţiul românesc pare a fi circulat mai degrabă forma nouă *συγχύζω*, pe care-o întâlnim, de pildă, în 1796, în DGRA: „συγχύζω = turburu”. Cuvântul apare, cu valoare tranzitivă, în texte din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cu un sens asemănător celui înregistrat de DGRA, acela de „a deranja, tulbura”: „până acum respunsu n-a sosit şi degeba Chiru Athanasie sinchisesce pe prea fericirea sa”[8]. Sensul s-a menţinut în epoca veche cu mici variaţii: „Cât s-au sănhisit toată curte şi urdie domnului”[9].

În limba actuală, cuvântul se bucură de o largă circulaţie, fiind specific atât limbajului colocvial, cât şi anumitor limbaje specializate, cum ar fi stilul jurnalistic şi, desigur, cel beletristic. Înainte de a deveni exclusiv colocvial, cuvântul s-a aflat vreme îndelungată printre preferinţele autorilor de beletristică. Numeroasele contexte ilustrative oferite de DLR demonstrează cu prisosinţă acest lucru. Vom oferi aici un singur exemplu: „Am coborât repede fără să mă sinchisesc dacă mă urmăreşte”[10]. Stilul jurnalistic l-a adoptat cândva între începutul şi jumătatea secolului al XX-lea. De aceea nu ar trebui să ne mire prezenţa acestui verb într-un articol publicat de J. Byck în 1956: „poetul îşi foloseşte graiul nestânjenit, fără să se sinchisească de norme”[11]. Opţiunea autorului pentru utilizarea unui cuvânt cu valenţe familiare atât de vădite, face parte, probabil, dintr-o strategie lingvistică de deschidere a discursului său către cititori, prin abaterea conştientă de la normă, în scopul „creării unui sentiment de familiaritate şi complicitate cu publicul”, şi pentru „compensarea banalităţii de conţinut prin producerea de surprize lexicale”[12]. Pentru noi este, în acelaşi timp, şi o confirmare involuntară a poziţiei bine consolidate pe care acest cuvânt o deţine în limba română actuală.

Tendinţa actuală a verbului *sinchisi* este de a migra către periferia limbajului colocvial. Îl putem întâlni în tovărăşia unor termeni cu valenţe argotice. Nu este doar cazul producţiilor jurnalistice fără prea multe pretenţii stilistice, aşa cum putem constata într-un scurt articol postat recent pe internet: „Un tânăr, extrem de impertinent, aflat la volanul unui BMW a forţat culoarea galbenă la semafor, fără a se sinchisi că se auzeau sirenele unei ambulanţe, care venea cu viteză, fiind în misiune”[13]. Se pare că şi un anumit tip de literatură cu vădită predilecţie pentru

[6] Browning, p. 65.
[7] ΛΚΝ, s.v. *συγχύζω*.
[8] V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. II, p. 136, cf. Gáldi, s.v. *sinchisi*, p. 252.
[9] DLR, s.v. *sinchisi*.
[10] Camil Petrescu, cf. DLR, s.v. *sinchisi*.
[11] Byck, p. 2.
[12] Zafiu, p. 193.
[13] Cezara Mironică „Ultima oră: ambulanţă în misiune lovită şi răsturnată de un cocalar cu BMW!”, *Vremea nouă*, miercuri, 16 noiembrie 2016,http://www.vremeanoua.ro/ultima-ora-ambulan%C8%9Ba-in-misiune-lovita-%C8%99i-rasturnata-de-un-cocalar-cu-bmw.

BDD-A26950 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:13 UTC)

conjuncturi obscure şi pentru exprimarea frustă tinde să revendice acest verb, trasându-i o direcție de evoluție descendentă: îl întâlnim în titlul *Nu te sinchisi de fraieri*[14], al celui de-al treilea episod al romanului foiletonistic *W* publicat de Stelian Tănase online, pe blogul personal.

Cu toate acestea, tendința mai veche a traducătorilor din literatura universală[15], de a folosi cuvinte expresive de origine (neo)greacă rămâne în continuare o realitate, ceea ce ne dă speranțe în privința evoluției stilistice viitoare a acestui verb. Voi oferi aici două exemple din opere traduse şi publicate recent. Primul context este dintr-o operă beletristică tradusă la Editura Polirom în 2015: „Ridic din umeri de parcă nu m-aş sinchisi câtuşi de puțin nici de poetul care a cântat Casa de York, nici de cel care i-a publicat poemul”[16]. Celălalt, din corespondența lui Réné Descartes, tradusă şi publicată în 2014, tot la Editura Polirom: „Ca şi cum m-aş sinchisi de asta, eu, care m-am obişnuit să mă pun în urma celor din urmă. Dar, chiar dacă m-aş sinchisi câtuşi de puțin, nu mi-ar fi teamă ca Domnia ta să te pui deasupra mea, ci ca restul să nu o facă”[17].

BIBLIOGRAFIE

Andriotis = N. Ανδριώτης, *Ετυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Tesalonic, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2001.

Bailly = A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris, Hachette, ed. rev. 2000.

Browning = Robert Browning, *Medieval and Modern Greek*, Cambridge University Press, 1995.

Byck = J. Byck, *În legătură cu dezbaterile privitoare la limba literară*, în „Gazeta literară”, III, 1956, nr. 24 (118).

Coteanu = I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1973.

Dehèque = F.D. Dehèque, *Dictionnaire grec moderne-français*, Paris, 1825.

DER = Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2002.

DLR = *Dicționarul limbii române*, serie nouă, Bucureşti, tom X, partea a III-a, 1990.

DGRA = *Dicționar grec-român după alfabet*. Ediție, introducere, studiu filologic şi glosar de Lia Brad Chisacof, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Gáldi = *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des Phanariotes*, Budapesta, 1939.

ΙΛΝΕ = *Ἱστορικόν Λεξικόν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς* [*τῆς τε κοινῶς ὁμιλουμένης και τῶν ἰδιωμάτων*], 5 vol., Atena, Ed. Ἑστία, 1933–1984.

[14] http://www.stelian-tanase.ro/nu-te-sinchisi-de-fraieri/.

[15] V. Sapovici[2], p. 422.

[16] Philippa Gregory, *Prințesa albă*, traducere din limba engleză de Anacaona Mândrilă-Sonetto, Editura Polirom, 2015, p. 153.

[17] Réné Descartes, *Corespondența completă*, volumul I, traducere din franceză, latină şi neerlandeză, note, cronologie, note complementare, bibliografie şi indici de Vlad Alexandrescu, Robert Arnăutu, Călin Cristian Pop, Mihai-Dragoş Vădana, Grigore Vida, Editura Polirom, 2014, p. 173.

BDD-A26950 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:13 UTC)

Katsouda = Γεωργία Κατσούδα, *Συμφωνοποίηση φωνηεντόληκτων ρηματικών θεμάτων της Αρχαίας Ελληνικής* [Consonantizarea temelor verbale vocalice din greaca veche], *Proceedings of the 7th International Conference on Greek Linguistics*, University of York, 2005.
Μπαμπινιώτης = Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, ediția a III-a, Atena, 2008.
Sapovici[1] = Anca Mihaela Sapovici, *Mic glosar de cuvinte expressive de origine (neo)greacă*, în volumul *Pagini alese. Omagiu lui Alexandru Mareş la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2016, p. 190–202.
Sapovici[2] = Anca Mihaela Sapovici, *Soarta împrumuturilor lexicale din greacă în limba română actuală*, „Limba română", nr. 3, 2015, p. 417–426.
Τεγόπουλος-Φυτράκης = *Μείζον ελληνικό λεξικό*, Αθήνα, Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1999.
TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I–II, Bucureşti, 1903–1924.
Zafiu = Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității din Bucureşti, 2001.

LE VERBE *SINCHISI*: QUELQUES CONSIDÉRATIONS

(Résumé)

L'étymologie du verbe *sinchisi* (se soucier) indiquée dans les dictionnaires roumaines souffre d'inexactitudes ou même de fautes. L'auteur se propose d'offrir quelques repères de l'histoire de ce verbe en grec moderne et en roumain, en insistant également sur l'aspect formel et sémasiologique.

Cuvinte-cheie: aorist sigmatic, cuvinte expresive, fanariotism, limbaj specializat, verb reflexiv.

Mots-clés: aoriste sigmatique, mots expressifs, phanariotisme, langage spécialisé, verbe réflexif.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
al Academiei Române, Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
mihaela.sapovici@gmail.com

BDD-A26950 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:13 UTC)